

проведення антитерористичної операції [2; 3]. Натомість оди вирок стосується випадку перешкоджання роботи службових осіб районного військового комісаріату щодо оповіщення та вручення повісток для проходження медичної комісії та уточнення облікових даних військовозобов'язаних[4]. Як бачимо у останньому випадку навряд чи можна говорити про порушення суспільних відносин щодо забезпечення національної безпеки, а відтак і про посягання на основний безпосередній об'єкт злочину в його існуючій інтерпретації.

За таких самих умов перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань може порушувати також суспільні відносини щодо забезпечення громадської безпеки або громадського порядку, безпеки руху та експлуатації транспорту, власності, призову за мобілізацією тощо.

У цьому зв'язку суспільні відносини щодо забезпечення національної безпеки повинні визнаватися не основним безпосереднім об'єктом злочину, а додатковим факультативним безпосереднім об'єктом злочину. На цій підставі місце розташування кримінально-правової заборони перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, а так само визначення основного безпосереднього об'єкта цього злочину вимагають перегляду.

Так, основним безпосереднім об'єктом перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань слід визнавати суспільні відносини щодо захисту авторитету таких формувань, а кримінально-правову заборону досліджуваних діянь доцільно було б розмістити у розділі XV Особливої частини КК України («Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Вирок Рубіжанського міського суду Луганської області від 26 січня 2016 року у справі № 1-кп/425/22/16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55197802>.
3. Вирок Рубіжанського міського суду Луганської області від 25 червня 2015 року у справі № 1-кп/425/25/15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45630411>.
4. Вирок Любешівського районного суду Волинської області від 22 січня 2016 року у справі № 1-кп/162/8/2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55222746>.

Дмитренко Е. С.
професор кафедри фінансового права
Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
доктор юридичних наук, професор

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Під час реформування сфери публічної фінансової діяльності важливим завданням є забезпечення функціонування ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки з метою збереження й підтримання правового порядку та належної охорони й захисту фінансової системи України.

Окремі аспекти означеної проблематики досліджували такі вчені, як С.Д. Гелей, М.М. Єрмошенко, М.Д. Лесечко, Я.Й. Малик та інші. Разом з тим у працях цих та інших авторів не приділено

належної уваги характеристиці правових аспектів механізму забезпечення фінансової безпеки держави за сучасних умов її розвитку. А тому завданням цього дослідження є правовий аналіз зазначеного механізму та окремих проблем його функціонування.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. № 964-IV (Основи) та наукових джерел сутністю національної безпеки загалом та окремо – фінансової безпеки є захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам; стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз [1, с. 13; 2, с. 207].

У ст. 7 Основ також визначено сфери діяльності, і тому числі й економічну, де можливі такі загрози національній безпеці, як велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів тощо. Ці загрози стосуються сфери публічної фінансової діяльності та окремого виду національної безпеки – фінансової безпеки держави.

Науковці визначають фінансову безпеку як такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує захищеність фінансових інтересів держави та суб'єктів господарювання [3, с. 235].

Загалом можна стверджувати, що фінансова безпека є станом захищеності і забезпечення фінансових інтересів особи, суспільства, держави чи окремих її адміністративно-територіальних утворень та їх захисту від різних загроз.

Механізм забезпечення фінансової безпеки включає такі елементи, як: об'єкт; суб'єкти; мету; завдання; перелік загроз.

Законодавець в ст. 3 Основ визначив перелік об'єктів національної безпеки, а саме: людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне й навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність. Ці ж цінності виступають об'єктами фінансової безпеки, оскільки є чинниками, спроможними дестабілізувати ситуацію у фінансовій системі України. Однак, узагальненим об'єктом фінансової безпеки виступають фінансові інтереси особи, суспільства, держави, її окремих адміністративно-територіальних утворень, їх охорона та захист.

Основним суб'єктом забезпечення фінансової безпеки є держава, що здійснює функції в цій сфері через державні органи (законодавчої, виконавчої і судової влади) та органи місцевого самоврядування. Окремою групою серед них є суб'єкти, наділені спеціальними повноваженнями у цій сфері.

Завдяки діяльності зазначених суб'єктів реалізується мета фінансової безпеки – охорона і захист фінансових інтересів особи, суспільства, держави та її адміністративно-територіальних одиниць від різних загроз. Досягнення зазначеної мети забезпечується виконанням низки завдань, основними з яких є: профілактика та запобігання правопорушенням і злочинним посяганням на фінансову систему держави; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз фінансовій системі держави, вжиття заходів щодо їх нейтралізації; оперативне виявлення змін і негативних тенденцій у сфері публічної фінансової діяльності, своєчасне реагування на них; виявлення та формування умов, сприятливих для ефективного здійснення публічної фінансової діяльності; послаблення шкідливих наслідків від протиправних дій, спрямованих на підрив фінансової безпеки; збереження і ефективного використання фінансових ресурсів [1, с. 20-21].

Стан фінансової безпеки оцінюється системою її загроз – конкретних і безпосередніх форм небезпеки або сукупності негативних чинників чи умов [2, с. 23], які ускладнюють (унеможливлюють) реалізацію важливих фінансових інтересів особи, суспільства, держави та створюють небезпеку фінансовій незалежності України [1, с. 24]. Їх вплив особливо був відчутним для фінансової системи України у найбільш складний період фінансової кризи (2014-2015 рр.), викликаної як політичною, так і економічною нестабільністю. Зазначені чинники спричинили такі негативні явища, як відплив вкладів фізичних осіб з банківської системи України, зростання частки простроченої заборгованості за кредитами, значні обсяги докапіталізації ряду банків, виведення з ринку проблемних банків тощо.

З огляду на наявні загрози важлива роль у їх мінімізації та нейтралізації належить механізму правового забезпечення фінансової безпеки, основним спрямуванням якого має бути запобігання порушенням фінансового законодавства. Це, в свою чергу, вимагатиме прийняття в найближчій перспективі важливих рішень з метою підтримки стабільності фінансової системи України, спрямованих на удосконалення механізму фінансового контролю та фінансово-правової відповідальності.

Сформульовані у статті положення можуть слугувати подальшим дослідженням питань механізму забезпечення фінансової безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко Е.С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : монограф. / Е.С. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 591 с.

2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монограф. / М.М. Єрмошенко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2001. – 399 с.

3. Економічна безпека України: внутрішні та зовнішні чинники : навч. посіб. / [М.Д. Лесечко, Я.Й. Малик, С.Д. Гелей та ін.]. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 256 с.

Задніченко С.І.

заступник начальника організаційно-аналітичного управління – начальник відділу поточного та стратегічного планування ДООЗОР Національної поліції

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВИМАГАННЯ НЕПРАВОВОМІРНОЇ ВИГОДИ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

У кримінальному праві розвиток поняття вимагання було започатковано ще у римському праві, а згодом регламентувалося у законодавстві царської Росії, яке поширювалось і на Україну. В “Уложенні про покарання кримінальні та виправні” 1845 р. у ст.1688 передбачалась кримінальна відповідальність за примушування до дачі майнових зобов'язань. У подальшому поняття вимагання вдосконалювалось, уточнювалось та розглядалось як окремий вид насильницького майнового злочину. У кримінальному Уложенні 1903 р. вимагання розглядалось як основний і кваліфікований склад злочину. На західно-українських землях, у період Австрійського панування, де було чинне “Угорське кримінальне уложення про злочини і проступки” 1879 р., також передбачалося декілька складів злочинів вимагання. У КК України 1922 р. було визначено поняття вимагання у диспозиції ст. 194 КК України, а також шантажу у ст.195 КК України. передбачалась кримінальна відповідальність за шантаж. Кримінальний кодекс України 1960 р. передбачав спочатку кримінальну відповідальність за вимагання індивідуального майна; а з 1989 р. і за вимагання державного чи колективного майна. З набуттям чинності положень чинного КК України вимагання як злочин проти власності визначається як “...вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває у їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий, чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці”. Особливістю подальшого розвитку положень КК України є *виокремлення* вимагання, як кваліфікуючої ознака злочину в ч.3 ст. 368 “Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою” КК України.

У словнику синонімів зазначено, що особливістю змістового наповнення терміну “вимагання” є досягнення бажаного результату особливими засобами психологічного впливу: (“...домагатися, видирати погрозами, правдами й не правдами, горлом, шантажувати...”) [1, с. 42]. Отже, вимагання, як антонім прохання, означає не уклінне звернення, а наказ виконати настанову